

Elektronické uzavírání smluv – 1. část

Jan Havel, Daniel Marian

Úvod

Moderní technologie pro komunikaci na dálku mají čím dál větší vliv na způsob uzavírání smluv. Využití těchto technologií pro uzavírání smluv podporovala evropská legislativa (zejména vydáním nařízení eIDAS)¹⁾ a významně jej urychlila pandemie covid-19. Je proto užitečné znát pravidla pro elektronické uzavírání smluv a limity tohoto způsobu uzavírání smluv. To platí tím spíše, že některé způsoby elektronického uzavírání smluv nadále působí interpretační i praktické problémy. Účelem prvního dílu tohoto článku je proto představit aktuální stav právní úpravy a rozhodovací praxe soudů ohledně elektronického uzavírání smluv v ČR.

Formy uzavírání smluv

Uzavření smlouvy je z hlediska občanského zákoníku²⁾ považováno za tzv. právní jednání, které může mít buď ústní, nebo písemnou formu. K platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednatelů, který může být i elektronický³⁾. Právní jednání se považuje za písemné také tehdy, je-li učiněno elektronickými prostředky umožňujícími zachycení jeho obsahu a určení jednatelů osob⁴⁾.

Elektronické podpisy

Elektronickým podpisem se myslí určitá elektronická data, která (i) jsou používána jednatelů osobou k podpisu a (ii) jsou připojena k elektronickému dokumentu – např. elektronické smlouvě⁵⁾. Současná právní úprava zná následující druhy el. podpisů:

- a) „Prostý“ elektronický podpis. Jedná se o elektronický podpis, který nespadá pod definici žádného jiného elektronického podpisu (jak jsou uvedeny níže). Do této „zbytkové“ kategorie lze zařadit např. podpis pod e-mailovou zprávou obsahující jméno a příjmení, naskenovaný vlastnoruční podpis, podpis prostřednictvím SMS kódu, zaškrtnutí tlačítka ve webovém rozhraní apod.
- b) Zaručený elektronický podpis. Zaručený elektronický podpis musí splňovat následující podmínky⁶⁾:
 - (i) je jednoznačně spojen s podepisující osobou,
 - (ii) umožňuje identifikaci podepisující osoby,
 - (iii) je vytvořen pomocí dat pro vytváření elektronických podpisů, která podepisující osoba může s vysokou úrovní důvěry použít pod svou výhradní kontrolou,
 - (iv) je k datům, která jsou tímto podpisem podepsána, připojen takovým způsobem, že je možné zjistit jakoukoliv následnou změnu dat.
- c) Zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu pro elektronické podpisy. Tato kategorie elektronického podpisu vyžaduje elektronické potvrzení spojující data pro ověřování platnosti elektronických podpisů s určitou fyzickou osobou. Toto potvrzení (tzv. kvalifikovaný certifikát) vydává kvalifikovaný poskytovatel splňující požadavky stanovené v nařízení eIDAS⁷⁾. Těchto poskytovatelů je v České republice momentálně sedm a jejich seznam (včetně

poskytovaných služeb) vede Ministerstvo vnitra⁸⁾. Seznam je dostupný i na webových stránkách EU⁹⁾.

- d) Kvalifikovaný elektronický podpis. Jedná se o zaručený elektronický podpis, který je vytvořen kvalifikovaným prostředkem pro vytváření elektronických podpisů a který je založen na kvalifikovaném certifikátu pro elektronické podpisy¹⁰⁾. Jedná se o nejvyšší a nejbezpečnější druh elektronického podpisu podle nařízení eIDAS.
- e) Uznávaný elektronický podpis. Jedná se o speciální českou kategorii elektronických podpisů, která je upravena zákonem o službách pro elektronické transakce. Jedná se pouze o zastřešující pojem pro dva druhy elektronických podpisů, a to: (i) zaručený el. podpis založený na kvalifikovaném certifikátu pro elektronické podpisy a (ii) kvalifikovaný el. podpis¹¹⁾.

Principy pro elektronické uzavírání smluv

Z nařízení eIDAS vyplývají následující principy pro elektronické podepisování:

- a) žádnému elektronickému podpisu nesmějí být upírány právní účinky a nesmí být odmítán jako důkaz v soudním a správním řízení pouze z toho důvodu, že má elektronickou podobu nebo že nespĺňuje požadavky na kvalifikované el. podpisy¹²⁾;
- b) obecně má právní účinek rovnocenný vlastnoručnímu podpisu pouze kvalifikovaný elektronický podpis¹³⁾, nicméně v soukromoprávním styku mají (resp. by měly mít) tyto účinky všechny elektronické podpisy¹⁴⁾;
- c) pouze kvalifikovanému elektronickému podpisu jsou evropským právem přiznány přeshraniční účinky¹⁵⁾.

Nařízení eIDAS a navazující český zákon o službách pro elektronické transakce se tedy snaží být technologicky neutrální a dle (převládajícího) názoru odborné veřejnosti právní úprava nebrání uzavírání smluv prostřednictvím jakéhokoliv elektronického podpisu. Tzn. uzavření smlouvy by mělo být možné i při použití prostého elektronického podpisu (např. napsáním jména a příjmení pod e-mailovou zprávou či do samotného elektronického dokumentu)¹⁶⁾.

Rozhodovací praxe soudů ohledně elektronického uzavírání smluv

Na druhou stranu je však třeba upozornit, že soudní praxe není v tomto ohledu zdaleka tak jednoznačná. Existují ojedinělé rozhodnutí, která sice přiznávají právní účinky prostému elektronickému podpisu, soudy nicméně dovodily potřebu prostý elektronický podpis podložit dalšími tvrzeními a důkazy o skutečnosti, že podpis elektronického dokumentu provedla konkrétní osoba¹⁷⁾. Vycházejí přitom z předpokladu, že v případě sporu musí ten, kdo se dovolává soukromé listiny (tj. třeba smlouvy), dokázat její pravost a správnost, a to včetně pravosti elektronického podpisu¹⁸⁾.

Podle Městského soudu v Praze zaručují identitu podepsané osoby pouze tři druhy elektronických podpisů (kvalifikovaný,

zaručený a uznávaný)¹⁹⁾, neboť jenom ony umožňují soudu identifikovat podepsanou osobu se značnou úrovní důvěry. Ačkoliv jiné elektronické podpisy je soud povinen přijmout jako důkaz, bez dalších tvrzení a důkazů nelze mít na jejich základě za prokázáno, že došlo k uzavření smlouvy s konkrétní osobou. V tomto ohledu soudy dopřávají též zvýšené ochrany spotřebitelům, kdy prostý elektronický podpis opakovaně neshledaly jako dostatečný důkaz o uzavření smlouvy ze strany spotřebitele²⁰⁾.

Ve světle těchto soudních rozhodnutí se prosté elektronické podpisy jeví pro účely uzavírání smluv jako spíše nepraktické, neboť v případném sporu budou spojeny se složitým dokazováním. Zejména uzavírá-li podnikatel elektronicky smlouvu se spotřebitelem, doporučujeme nespolehat na prostý elektronický podpis spotřebitele a vyžadovat alespoň zaručený elektronický podpis.

Dále je třeba též upozornit na nikoli ojedinělé případy, kdy okresní soudy dovozují v případě elektronických smluv dokonce striktní požadavek uznávaného elektronického podpisu²¹⁾, nebo dokonce jen kvalifikovaného elektronického podpisu²²⁾. Nejdále v této souvislosti zašel Obvodní soud pro Prahu 10, když uvedl: „Je proto logické, aby pro hmotně právní jednání v elektronické podobě, kterým se právní vztahy v písemné formě zakládají, mění nebo ruší, byla vyžadována nejméně stejná kvalita elektronického podpisu jako pro procesně právní jednání, kterým se práva a povinnosti pouze vymáhají.“²³⁾

Takové právní závěry nejsou podle našeho názoru správné. Zejména Obvodní soud pro Prahu 10 dle našeho názoru ve výše popsaném případě překročil hranice zákona, neboť fakticky zcela odepřel právní účinky zaručenému elektronickému podpisu a prostému elektronickému podpisu. Navíc požadavek na vyšší formy elektronického podpisu dovedl z procesních předpisů, což podle našeho názoru není správný postup. S rizikem, že některé soudy mohou mít tento právní názor, je však třeba počítat (a to při nejmenším do doby sjednocení rozhodovací praxe vyššími soudy).

Závěr

Ačkoliv právní úprava (alespoň teoreticky) připouští velkou flexibilitu při elektronickém uzavírání smluv, rozhodovací praxe českých soudů je v oblasti elektronického uzavírání smluv značně roztržštěná a někdy dokonce protichůdná. Do budoucna lze očekávat další soudní rozhodnutí v této oblasti, která snad rozhodovací praxi k této otázce sjednotí²⁴⁾. Za současného stavu nicméně nelze doporučit nic jiného, než v zájmu právní jistoty preferovat pro elektronické uzavírání smluv uznávané elektronické podpisy. V případě využívání prostých elektronických podpisů pro účely uzavírání smluv totiž existuje riziko, že v případném sporu takovému podpisu buď vůbec nebudou přiznány právní účinky, nebo budou soudy požadovat předložení řady dalších důkazů pro prokázání toho, zda a s kým byla smlouva (podepsaná prostým elektronickým podpisem) uzavřena.

V následujícím díle tohoto článku se zaměříme (i) na jiné způsoby elektronického uzavírání smluv (tj. bez využití el. podpisů) a dále (ii) na specifika týkající se elektronické komunikace a elektronického uzavírání smluv se subjekty veřejné správy.

Mgr. Ing. Jan Havel
JUDr. Daniel Marian, LL.M.²⁵⁾

tvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES (dále jen „nařízení eIDAS“).

²⁾ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

³⁾ Viz § 561 odst. 1 občanského zákoníku.

⁴⁾ Viz § 562 odst. 1 občanského zákoníku.

⁵⁾ Srov. čl. 3 bod 10) nařízení eIDAS.

⁶⁾ Viz čl. 26 nařízení eIDAS.

⁷⁾ Viz čl. 3 body 14) a 15) nařízení eIDAS.

⁸⁾ Viz seznam kvalifikovaných poskytovatelů služeb vytvářejících důvěru: www.mvcr.cz/clanek/seznam-kvalifikovanych-poskytovatelu-sluzeb-vytvarejicich-duveru-a-poskytovanych-kvalifikovanych-sluzeb-vytvarejicich-duveru.aspx

⁹⁾ Dostupný zde: <https://esignature.ec.europa.eu/efda/tl-browser/#/screen/tl/CZ>

¹⁰⁾ Viz čl. 3 bod 12) nařízení eIDAS.

¹¹⁾ Viz § 6 odst. 2 zákona č. 297/2016 Sb. o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů. Vedle tohoto zákona lze zmínit i související změnový zákon č. 298/2016 Sb. a zákon 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o službách pro el. transakce“).

¹²⁾ Viz čl. 25 odst. 1 nařízení eIDAS.

¹³⁾ Viz čl. 25 odst. 2 nařízení eIDAS.

¹⁴⁾ Viz § 7 zákon o službách pro el. transakce.

¹⁵⁾ Viz čl. 25 odst. 3 nařízení eIDAS: „Kvalifikovaný elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu vydaném v jednom členském státě se uznává jako kvalifikovaný elektronický podpis ve všech ostatních členských státech.“

¹⁶⁾ Viz např. Janoušek, M. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1 800; a dále viz Beran, V. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 622.

¹⁷⁾ Viz např. rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 30 C 365/2021 ze dne 25. 1. 2022 či rozsudek Okresního soudu v Blansku sp. zn. 3 C 173/2021 ze dne 2. 12. 2021.

¹⁸⁾ Viz § 565 občanského zákoníku.

¹⁹⁾ Viz rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 18 Co 227/2020 ze dne 2. 9. 2020.

²⁰⁾ Zejména ve vztahu ke spotřebitelským úvěrům soudy opakovaně neshledaly jako dostatečný důkaz podepsání smlouvy o spotřebitelském úvěru prostřednictvím prostého el. podpisu spotřebitele. Viz např. rozsudek Okresního soud v Berouně sp. zn. 18 C 225/2021-28 ze dne 21. 12. 2021 či rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 9 C 104/2021-47 ze dne 20. 12. 2021.

²¹⁾ Viz např. rozsudek Okresního soudu v Berouně sp. zn. 18 C 225/2021 ze dne 21. 12. 2021, rozsudek Okresního soudu v Chomutově sp. zn. 7 C 339/2021 ze dne 12. 1. 2022, rozsudek Okresního soudu v Berouně sp. zn. 10 C 305/2021 ze dne 28. 12. 2021 či rozsudek Okresního soudu v Jičíně sp. zn. 11 C 50/2021 ze dne 25. 11. 2021.

²²⁾ Viz rozsudek Okresního soudu v České Lípě sp. zn. 48 C 347/2021 ze dne 20. 10. 2021.

²³⁾ Viz rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 9 C 104/2021 ze dne 20. 12. 2021.

²⁴⁾ V této souvislosti můžeme odkázat na článek Mgr. Jana Podaného, soudce Krajského soudu v Praze, publikovaný online v Advokátním deníku, dostupný na adrese: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/04/podepisovani-soukromych-listin-vcera-dnes-a-zitra/>

²⁵⁾ Mgr. Ing. Jan Havel je advokátem a společníkem v act Řanda Havel Legal advokátní kancelář s. r. o.; JUDr. Daniel Marian, LL.M., je advokátem v act Řanda Havel Legal advokátní kancelář s. r. o.; názory autorů nicméně nemusí zcela odpovídat názorům uvedené advokátní kanceláře.

¹⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vy-